

Η προσφυγή στο δημοψήφισμα της 16ης Απριλίου αποσκοπεί στην υπέρβαση των αντιφάσεων, που ο ίδιος ο πρόεδρος της Τουρκίας έχει δημιουργήσει στην πολιτική ζωή της χώρας του.

Το δημοψήφισμα της 16ης Απριλίου δεν θα κρίνει αν η Τουρκία θα έχει πλέον ένα προεδρικό σύστημα όπου ο Ερντογάν θα είναι απόλυτα κυρίαρχος της πολιτικής ζωής ή αν θα διατηρηθούν οι παραδοσιακοί κοινοβουλευτικοί θεσμοί. Αυτό το δίλημμα είναι η προθήκη, το προπέτασμα. Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος θα κρίνει μόνο αν η απόλυτη εξουσία του προέδρου θα συνεχίσει ως μια ξεκάθαρη παραβίαση του Συντάγματος ή αν θα αποκτήσει κάποια νομιμοποίηση. Ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, στην πράξη η κυριαρχία του προέδρου της Δημοκρατίας είναι δεδομένη και θα συνεχίσει.

Ο νυν πρόεδρος της Δημοκρατίας, με τη δικαιολογία ότι έχει εκλεγεί απευθείας από τον λαό (τον Αύγουστο του 2014), υποστηρίζει ότι δικαιούται να ασκεί τα καθήκοντά του διαφορετικά απ' ό,τι οι προγενέστεροι πρόεδροι. Αλλά αυτή η «διαφορετικότητα» αντικείται σε ορισμένα άρθρα του Συντάγματος. Ένα από τα βασικά προβλήματα είναι ότι το ισχύον Σύνταγμα σαφώς ορίζει ότι ο πρόεδρος θα πρέπει να είναι πολιτικά «ουδέτερος».

Αλλά ο Ταγίπ Ερντογάν παραμένει αρχηγός του κόμματός του και λειτουργεί ανάλογα. Με την ιδιότητα του αρχηγού κόμματος μπορεί να αποφασίζει και ποιοι θα είναι οι υποψήφιοι βουλευτές (στην Τουρκία δεν υπάρχει το σύστημα του σταυρού, ούτε υποχρεωτικές εσωκομματικές εκλογές). Έτσι σήμερα ο Ερντογάν ελέγχει και το νομοθετικό σώμα και το εκτελεστικό. Η δε Δικαιοσύνη, με τις ρυθμίσεις και τους διορισμούς των τελευταίων μηνών που έχουν επιτευχθεί με τις αποφάσεις του προέδρου, δεν μπορεί να λειτουργήσει ως ανεξάρτητο σώμα. Το δημοψήφισμα αποσκοπεί στην υπέρβαση αυτών των αντιφάσεων.

Ηδη το όλο θέμα της αλλαγής του Συντάγματος προέκυψε με έναν περίεργο τρόπο. Όταν ο νυν πρόεδρος εκλέχτηκε απευθείας από τον λαό και άρχισε το «εκτελεστικό» του έργο παρακάμπτοντας τον πρωθυπουργό και προεδρεύοντας στο κυβερνητικό συμβούλιο, σχεδόν όλος ο πολιτικός κόσμος στην Τουρκία συμφώνησε ότι παραβιάζεται το Σύνταγμα. Το δε κυβερνών ΑΚΡ (Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης) πρότεινε, εφόσον υπάρχει μια αντίφαση μεταξύ των διατάξεων του Συντάγματος και των πεπραγμένων του προέδρου, να αλλάξει... το Σύνταγμα. Βέβαια υπήρξαν και άλλες προτάσεις, π.χ. να συμμορφωθεί ο πρόεδρος με το Σύνταγμα, αλλά αυτές οι απόψεις δεν εισακούστηκαν.

Οι αλλαγές που προτείνονται στο Σύνταγμα εξασφαλίζουν τη νομιμοποίηση για ό,τι πρόκειται να γίνει. Για ό,τι ήδη έχει γίνει προτείνονται άλλου είδους λύσεις. Οι διώξεις κατά του προέδρου, ακόμη και μετά τη λήξη της θητείας του, πλέον θα είναι αρκετά δυσχερείς. Θα απαιτούνται κοινοβουλευτικές συναινέσεις που δεν θα είναι εύκολο να επιτευχθούν σε ένα Κοινοβούλιο όπου οι βουλευτές θα έχουν ήδη εγκριθεί από τον αρχηγό του κόμματος και ταυτόχρονα πρόεδρο της Δημοκρατίας. Αν αυτό το δημοψήφισμα εγκριθεί, τα αποτελέσματα θα είναι ευεργετικά για τον Ταγίπ Ερντογάν. Αν επικρατήσει το Όχι, ο πρόεδρος θα είναι κάπως περισσότερο πιεσμένος.

Αν επικρατήσει το Όχι μια πιθανότητα είναι ότι ο Ερντογάν θα δοκιμάσει με νέες βουλευτικές εκλογές να επιτύχει μια πλειοψηφία των 2/3 της Βουλής (367 βουλευτές) για να αλλάξει το Σύνταγμα μέσα από το Κοινοβούλιο. Σήμερα έχει μόνο 317 έδρες και η υποστήριξη του Εθνικιστικού Κόμματος (39 έδρες) δεν αρκεί. Το να επιτύχει το 367 είναι εφικτό και μάλιστα πιθανό επειδή το κόμμα των Κούρδων (HDP) και το κόμμα των Εθνικιστών (MHP) ίσως να μην μπορέσουν να περάσουν το όριο του 10% που απαιτείται για να εκπροσωπηθούν στη Βουλή. Το HDP αυτήν την περίοδο αντιμετωπίζει την καταστολή του κράτους με τους ηγέτες του να είναι υπό κράτηση, το δε MHP είναι σε μεγάλη σύγχυση λόγω εσωτερικών συγκρούσεων. Μια άλλη πιθανότητα είναι ο Ερντογάν να μη ρισκάρει με νέες εκλογές, ειδικά αν δεν είναι βέβαιος ότι θα αποσπάσει τα ποσοστά που χρειάζεται. Τότε θα περιμένει για ευνοϊκότερες καταστάσεις.

Και στις δύο περιπτώσεις, όμως, δεν φαίνεται να αλλάζει αισθητά η σημερινή κατάσταση στην Τουρκία. Ο πρόεδρος θα είναι ισχυρός και κύριος των πολιτικών εξελίξεων. Τι θα ήταν όμως προτιμότερο; Ένα πιο νομιμοποιημένο καθεστώς ή μια κατάσταση έντασης όπου η συνταγματικότητα της χώρας θα ήταν υπό αμφισβήτηση; Αν δεν υπήρχαν και άλλα δεδομένα, η απάντηση θα ήταν υπέρ της νομιμοποίησης. Αλλά ο Ερντογάν αντιμετωπίζει καταστάσεις που υπερβαίνουν τις προαναφερόμενες. Το Ναι στο επερχόμενο δημοψήφισμα θα ήταν μια ανάσα για τον Ερντογάν και ένα προοίμιο σταθερότητας, αλλά η ανασφάλεια που δημιουργεί την ένταση προέρχεται και από άλλες καταστάσεις, ανεξάρτητες από το δημοψήφισμα.

Ο Ταγίπ Ερντογάν αμφισβητείται και απειλείται ευθέως ή έμμεσα από πολλούς και για διάφορους λόγους και η συνταγματική νομιμοποίηση καλύπτει μόνο ένα μικρό μέρος των διλημάτων: Μια πιθανή οικονομική κρίση, οι πολύ κακές σχέσεις με την ΕΕ, οι αποτυχίες στις πολιτικές και στρατιωτικές πρωτοβουλίες στη Συρία και στο Ιράκ, η αμφισβήτησή του από το ίδιο του το κόμμα (όταν θα ωριμάσουν οι καταστάσεις), οι στρατιωτικοί που, αν και εξασθενημένοι, είναι υπαρκτοί και - ενδεχομένως το πιο σημαντικό - η σύλληψη στις ΗΠΑ του υποδιευθυντή της κρατικής τράπεζας Halk, Χακάν Ατίλα. Ο Ατίλα κατηγορείται για παραβίαση του εμπάργκο κατά του Ιράν και κρατείται στις ίδιες φυλακές με τον Ριζά Σαράφ που κατηγορείται για τον ίδιο λόγο. Στην Τουρκία, στο διάστημα 17-25 Δεκεμβρίου του 2013, ο Σαράφ ήταν το κύριο πρόσωπο που του ασκήθηκε δίωξη (από εισαγγελείς που κατηγορήθηκαν ως γκιουλενιστές) για χρηματισμό πολιτικών. Αυτό το γεγονός ήταν η αρχή της φυγής προς τα εμπρός του Ερντογάν. Τώρα η δίκη, η δαμόκλειος σπάθη, μεταφέρθηκε στις ΗΠΑ.

Με όλα αυτά μια πιθανή συνταγματική νομιμοποίηση καλύπτει μόνο εν μέρει τις ανησυχίες του Ερντογάν. Η ισχυρή του θέση θα συνυπάρξει με την αβεβαιότητα, την απειλή και την αστάθεια και μετά το δημοψήφισμα.

Ο Ηρακλής Μήλλας είναι διδάκτωρ Πολιτικής Επιστήμης και έχει διδάξει σε διάφορα πανεπιστήμια της Ελλάδας και της Τουρκίας. Ίδρυσε το Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Αγκυρας το 1990-95. Ασχολήθηκε με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις στους χώρους της λογοτεχνίας, της παιδείας και των αμοιβαίων στερεοτύπων. Εξέδωσε πολλές μεταφράσεις στα τουρκικά, όπως τα άπαντα του Καβάφη, του Σεφέρη κ.ά. Συγγραφέας ανέμεσε σε άλλα των βιβλίων: «Εικόνες Ελλήνων και Τούρκων - Σχολικά βιβλία, ιστοριογραφία, λογοτεχνία και εθνικά στερεότυπα» (2001), «Κατάλογος κοινών ελληνικών και τουρκικών λέξεων, εκφράσεων και παροιμιών» (2008), «Sözde Masum Milliyetçilik (Ο δήθεν αθώς εθνικισμός», επιμ. (2010), «Nations and Identities - The Case of Greeks and Turks» (2016).

<http://www.tanea.gr/opinions/all-opinions/article/5437949/nomimopoiwntas-thn-antisyntagmatik-h-eksoysia-toy-erntogan/>